

РЕЦЕНЗІЯ «КОНЦЕПЦІЇ МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ БАБИНОГО ЯРУ»

Бабин Яр – це місце в столиці України, що до наших днів залишається сумним символом політики геноциду нацистської Німеччини та різноманітних маніпуляцій з пам'яттю, характерних СРСР, а також прикладом сучасного стану пам'яті про війну в українському суспільстві. Відомо також, що сьогодні поширені різні точки зору бачення Бабиного Яру, в яких часто зроблено акцент лише на одному аспекті, на одній груповій пам'яті і не враховуються, а то й ігноруються та протиставляються інші, просувається своє бачення, що подекуди є далеким від об'єктивного відображення часів воєнного лихоліття.

Виходячи з цього, представлена Концепція вигідно відрізняється від попередніх візій Бабиного Яру. Насамперед, кидається у вічі її новаторський характер, комплексність, набагато ширший, ніж до цього, контекст, глибока повага до різних групових пам'ятей, їх вдале поєднання і відсутність хоча би натяку на применшення жодної з них. Крім того, вона чітко структурована, а присутній у всіх 13-ти розділах пункт «Проблеми» дуже вдалий.

На наш погляд, актуально і справедливо звучать тут ключові думки про те, що у «найширшому сенсі Бабин Яр відбиває трагічний та драматичний боки всієї модерної історії України, історії бездержавної й колоніальної, але також історії боротьби проти поневолення, за гідність людини, народу. Символічну назву цього простору можна визначити як Бабин Яр – Дорогожицький некрополь жертвовності та безсмертя», адже безсмертними є подвиг тих, хто боровся за збереження пам'яті про трагедію».

Слід позитивно оцінити розгляд у другому розділі меморіального простору Бабиного Яру «як багатопланового, що включає пам'ятки, пов'язані з різними періодами його історії» з їх конкретною констатацією.

На наш погляд, цілком обґрунтованою є позиція авторів концепції, викладена в її третьому розділі, розглядати Музей як частину майбутнього єдиного меморіального комплексу, до складу якого увійде меморіальний парк Бабин Яр – Дорогожицький некрополь» і окремий Національний музей історії Голокосту, що має інтегрувати Бабин Яр до іншого виміру – загальноєвропейської трагедії нацистського геноциду єврейського народу з акцентованою увагою до подій на українських землях. По-новаторськи і цілком слушно звучать тут переконання авторів про те, що меморіальні проекти мають відбивати насамперед українську візію історії та українську історичну пам'ять. І, безперечно, неприпустимим є будь-яке капітальне будівництво безпосередньо на території меморіального простору.

Виважено і в основному переконливо виписані в Концепції місія та цільові аудиторії Музею, виокремлення української молоді як основної цільової аудиторії. Правда, і для останньої, і для інших цільових груп, а не лише для іноземних туристів й офіційних делегацій бажано «донести науково вивірене, позбавлене ідеологічного навантаження знання про складну і значною мірою унікальну історію України ХХ- початку ХХІ ст.» (стор.12).

Продуманими сприймаються викладені в Концепції завдання Музею. Таку ж оцінку заслуговує і розділ «Функціональна структура Музею».

Вельми позитивне враження справляє багатоваріантно та вмотивовано розписаний розділ «Філософія експозиції». Зокрема, і те, що експозиція має «через перебіг конкретних подій, пов'язаних із переслідуванням та знищенням євреїв, ромів, українців, інших груп і спільнот у Києві, розкривати механізм будь-якого геноциду».

Разом із тим, з огляду на дразливі сторінки взаємин українських націоналістів і євреїв в окупаційний період, більш нейтрально і водночас ширше звучало б завдання «демонструвати розбіжності комуністичного і

національного (а не «націоналістичного», як у Концепції) Рухів Опору...» (с. 15). Тим більше, що останній був складовою частиною національного Руху Опору.

Аргументовано викладений матеріал у 10-му розділі Концепції «Загальна структура експозиції». Заслуговує на підтримку пропозиція побудувати експозицію як цілісну розповідь, що має органічний початок і закінчення, тобто створювати не загально хронологічну предметну експозицію, а концептуальну тематичну виставку, якій надаватиме цілісності не подієва, а символічна єдність історії Бабиного Яру. Погоджуємося також із запропонованою авторами назвою Музею – «Меморіальний музей Бабиного Яру» як і з їхньою пропозицією покласти в основу загальної структури історичної частини експозиції два рівня періодизації, а також хронологічними межами історичного наративу: княжа доба – сучасність.

У Концепції слушно звернена увага на питання основних і фонових тем, їх співвідношення та виокремлення, враховуючи розміри експозиційних площ.

Відповідально та скрупульозно до підбору матеріалу, не оминаючи й дражливих моментів, його структурування поставились автори 13-го розділу «Розгорнута тематична структура та наповнення експозиції». При цьому вони фахово та виважено вказують на існуючі проблеми, перераховують конкретні питання, що і в наш час є предметом гострих наукових дискусій, політичної кон'юнктури, свідомих замовчувань, фальсифікацій і спотворень, «білих плям» і просто слабо досліджених в історіографії, а також дають кваліфіковані поради. Хоча тут зустрічається і деяка деталізація (подрібненість) подій. Для нас не зовсім зрозуміло, з якою метою у «Сюжетах» (с.32) виділений такий пункт як «відвідування киянами, направлення їх на роботу до колишніх польських і румунських областей». Також на с.33 зустрічаємо речення: «Так, винищення ромів розпочалося

пізніше, ніж євреїв, і передбачало збереження життя окремим групам, які вважалися «расово близькими». Про які «окремі групи» йде мова? Зі змісту речення випливає, що ці групи виходили з середовища ромів. Чи так це треба розуміти?

Розкриваючи в пункті 44 ««Протистояння пам'яті» в Бабиному Яру. Мозаїка пам'ятників», автори Концепції ставлять цілком назріле питання і водночас завдання: «Як об'єднати всі ці різні пам'яті про трагедію Бабиного Яру та різні символи жертв – це одне з ключових питань майбутнього не лише всього меморіального комплексу, а й Української держави загалом».

Таким чином, представлена Концепція підготовлена на високому науковому, методологічному та методичному рівнях. Вона вдало структурована, об'єктивно відображає ретельно відібрані історичні події, враховує різноманіття групових пам'ятей, значною мірою дає відповідь на питання, як об'єднати усі ці різні пам'яті про трагедію Бабиного Яру та різні символи жертв, віддзеркалює в першу чергу українську візію подій та українську історичну пам'ять.

Рецензент,

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри історії ім. М.Ковальського

Національного університету «Острозька академія»

Трофимов

В.В.Трофимович

ПІДПИС
ПІДТРЕП'ЯЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ «ОА»

Трофимов В.В.
Трофимов